

URBAN STUDIES CONGRESS

KENT ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

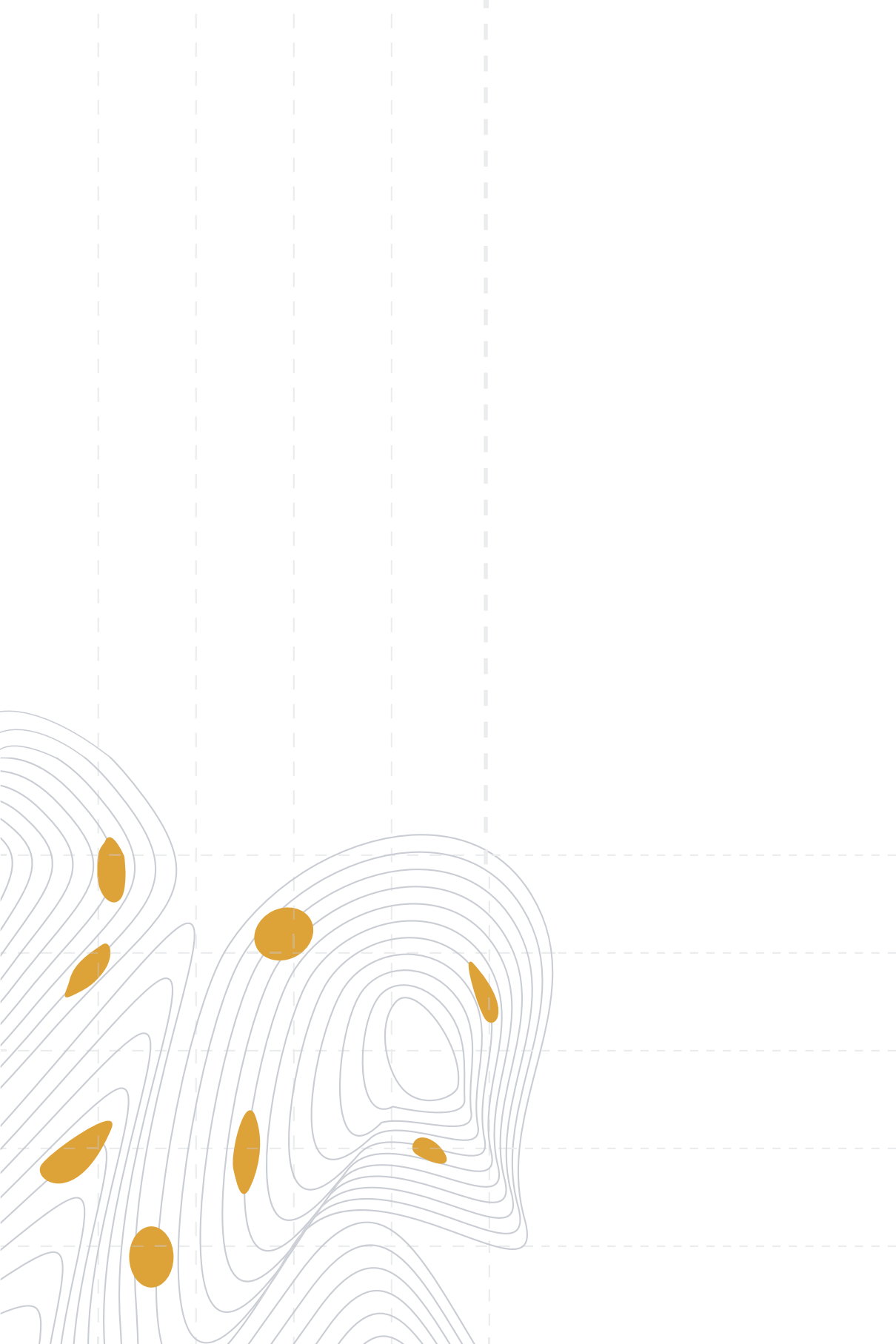
URBAN DEVELOPMENT
Processes, Challenges and Solutions

KENTSEL GELİŞİM
Süreçler, Sorunlar ve Çözümler

SONUÇ BİLDİRGESİ

Kent Araştırmaları Kongresi; “Kentsel Gelişim: Süreçler, Sorunlar ve çözümler” ana temasıyla, çok-disiplinli bir tartışma zemini oluşturarak kentsel dönüşüm, afet yönetimi, dijitalleşme, eşitsizlikler, çevresel sürdürülebilirlik, kültürel miras, g ve kent yönetimi başlıklarında bilimsel bulguları ve uygulama deneyimlerini buluşturmuştur. Kongrede sunulan bildiriler ışığında, sürdürülebilir, adil ve yaşanabilir kentlerin inşası için aşağıdaki temel ilkelerin kentsel gelişim politikalarının merkezine alınması gerektiği önerilmektedir.

Artan Sosyo-Mekânsal Eşitsizliklerin Derinleşmesi Karşısında Kentsel Adalet İlkesi Yeniden Gözden Geçirilmelidir

Kentsel gelişim süreçlerinin ve neoliberal politikaların etkisiyle sosyo-ekonomik farklılıkların mekâna yansımaları ve kent içinde yaşam kalitesinin eşitsiz biçimde dağılımı derinleşmektedir. Bu eşitsizliklerin planlama ve uygulama süreçlerinde kentsel adaleti bozan temel bir sorun alanı olarak ele alınması ve çözülmesi esastır.

- **Pazar odaklı ayrışma:** Turizm merkezli dönüşüm süreçleri, konut krizini derinleştirerek yerinden edilme süreçlerini tetiklemekte; bu durum toplumsal örgütlenme ve siyasal katılım gerektiren mekânsal adalet taleplerini güçlendirmektedir. Büyük kentlerde ayrıcalıklı lüks hizmetlerin mekânsal dağılımının incelenmesi, sınıfsal ayrışmanın hizmetlere erişim üzerinden görünür kılındığını göstermektedir.

- **Rant kaynaklı dışlanma ve soylulaştırma:** Kamusal yeşil alan yatırımlarının dahi konut piyasasında kalıcı bir kırılma yarattığı ve mekânsal seçiciliği yüksek bir değer artışı süreci başlattığı belirlenmiştir. Bu süreç, çevresel iyileştirmelerin eş zamanlı olarak sosyo-ekonomik baskılar ve mekânsal ayrışmalar üretebildiği “yeşil soylulaştırma” dinamikleriyle örtüşmektedir.

- **Hizmet ve altyapı adaletsizliği:** Kamu yatırımı olan toplu taşıma sistemlerinin (Metrobüs örneği) yarattığı değer artışının, planlama yoluyla kontrol edilmediğinde veya planlanamama sonucu mekânsal adaletsizliğe neden olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, eğitim gibi temel hizmetlere erişimde, sosyo-ekonomik durumun kamu okullarının düşük sosyoekonomik bölgelerde, özel okulların ise yüksek sosyoekonomik bölgelerde konumlanması yoluyla mekânsal bir eşitsizlik yarattığı belirlenmiştir.

- **Sosyal ve dijital dışlanma:** Akıllı şehir uygulamaları (mobil ödeme sistemleri, e-devlet portalları) belirli hassas gruplar (yaşlılar, göçmenler, düşük dijital beceriye sahip bireyler) için kolaylaştırıcı değil, dışlayıcı unsurlar haline gelmekte ve “yönetimsel sessizlik” temasını ortaya çıkarmaktadır. Orta ölçekli kentlerde dahi, sosyo-ekonomik dezavantajların, sosyal dışlanma, kentsel aidiyetin zayıflaması ve sınırlı mekânsal hareketlilik yoluyla günlük yaşam pratiklerini kısıtladığı gözlemlenmiştir.

Politika ve Uygulama Önerileri

- **Kentsel Eşitsizlik Etki Değerlendirmesi** (dönüşüm, turizm, yeşil altyapı, ulaşım projeleri için) zorunlu hale getirilmeli; *kira/konut fiyatı, yerinden edilme, hizmet erişimi, kamusal mekân kullanımı* uygulama öncesi-sonrası izlenmelidir.
- Ulaşım ve büyük kamu yatırımları kaynaklı **değer artışı**; sosyal konut, kiracı koruma, kamusal katkı payı ve benzeri araçlarla **kamu yararı-na** yönlendirilmelidir.
- **Konut erişilebilirliği** için (özellikle turizm baskısı yüksek alanlarda) kiralık konut stokunu güçlendiren, yerinden edilmeyi azaltan **koruyucu paketler** (sosyal konut kotası, kiracı destekleri, yerinde dönüşüm ilkeleri vb.) geliştirilmelidir.
- Dijital hizmetlerde **“çok kanallı erişim standardı”** benimsenmeli (yüz yüze destek/telefon hattı/mahalle destek noktası), dijital zorunlulukların dışlayıcı etkisi azaltılmalıdır.
- Eğitim, sağlık, ulaşım gibi temel hizmetlerde **mekânsal erişim eşik değerleri** tanımlanarak mahalle ölçeğinde hizmet açığı düzenli raporlanmalıdır.

Afet Dirençliliği ve Uyarlanabilir Yönetişim İlkesi Günümüz Koşullarına Göre Planlanmalı

Doğa kaynaklı afetlere karşı kentlerin fiziksel ve sosyal dayanıklılığını artırmak için, mevcut mevzuatın sosyal ve ekonomik kırılganlıkları da kapsayacak şekilde yeniden ele alınması esastır.

- **Bütüncül kentsel dönüşüm:** Türkiye'deki kentsel dönüşüm mevzuatının genellikle konut stoğunun fiziksel yenilenmesine odaklanması, kentsel dayanıklılığın artırılmasına dair açık bir yol haritası sunmaması ve ekonomik ile sosyal kırılganlıkları dışlaması nedeniyle eleştirilmektedir. Kentsel dayanıklılığı gözetilen bir dönüşüm, bütüncül kriterler içermelidir.

- **Uyarlanabilir afet yönetimi ve teknoloji entegrasyonu:** Afet sonrası süreçlerde kurumlar arası iletişim ve iş birliğinin zaman zaman yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Rol çatışmalarını ve görev belirsizliklerini çözmek amacıyla, senaryo temelli Yapay Zekâ (YZ) modellerinin entegrasyonu ve afet odaklı stratejik planlamada dinamik bir karar destek mekanizması olarak Dijital İkiz Teknolojisi'nin kullanılması önerilmektedir.

- **Afet sonrası hizmet adaleti:** Afet sonrası sosyal destek mekanizmalarının dağılımında mekânsal adaletsizlikler; kaynakların kent merkezinde yoğunlaşması ve geçici barınma alanlarının ulaşım zorlukları, özellikle dezavantajlı grupların yardım süreçlerinden dışlanmasına yol açmaktadır. Bu bakımdan afet sonrası yapılan çalışmalarda kırılgan grupları dikkate alan politika ve uygulamalar geliştirilmelidir.

Politika ve Uygulama Önerileri

- Afet yönetiminde **kurumlar arası görev tanımı, veri paylaşımı ve koordinasyon** için yerel düzeyde bağlayıcı protokoller oluşturulmalıdır.
- Risk azaltım planları **yalnız fiziksel risklere değil**, yaş, engellilik, gelir, göçmenlik ve erişim gibi **sosyal kırılganlık** katmanlarına göre tasarlanmalıdır.
- **Dijital ikiz / senaryo tabanlı karar destek** uygulamaları pilot kentlerde başlatılmalı; kritik altyapı ve hizmet sürekliliği senaryoları düzenli olarak test edilmelidir.
- Geçici barınma ve yardım noktalarında **erişim standartları** (ulaşım, sağlık, eğitim, bakım hizmeti) tanımlanmalı; kaynak dağılımında **kent içi denge** gözetilmelidir.
- Mahalle ölçeğinde **toplum temelli hazırlık** (risk iletişimi, gönüllü ağları, buluşma noktaları) güçlendirilmelidir.

Ekolojik Bütünlük ve İklim Uyumlu Gelişim İlkesi Doğrultusunda Hareket Edilmeli

Kentsel gelişimin, çevresel sürdürülebilirliği temel alması, iklim değışikliğı risklerine karşı dirençli kentsel planlama stratejilerini zorunlu kılmaktadır.

- **İklim uyumunun mekânsal uygulanması:** İklim adaptasyon planlarında risk tanımlama detaylı olsa da, bu temaların kentsel master planlara entegrasyonunda ve mekânsal olarak uygulanmasında ciddi eksiklikler bulunmaktadır.
- **Ekolojik alanların korunması ve kırılganlık:** Kent ekolojisi için kritik olan vadiler gibi yeşil alanlar, rant odaklı kentsel gelişim baskısı ile tehdit altındadır. Kentsel ısı adalarının etkisi, yoğun yapılaşma ve sınırlı yeşil alan sürekliliğı nedeniyle artmakta, bu durum sosyoekonomik ve çevresel kırılganlıkları artırmaktadır.
- **Döngüsel ekonomi ve atık yönetimi:** Kentlerin metabolizmasının doğrusal yapıdan döngüsel yapıya dönüştürülmesi, atık izlenebilirliğinin sağlanması ve Endüstri 5.0 ilkelerinin entegrasyonu, çevresel sürdürülebilirlik ve etik kaynak yönetimi açısından kritik öneme sahiptir.
- **Kıyı ve kırsal koruma:** Kıyı yönetiminde bütünleşik planlama anlayışı, ekolojik koruma ve ekonomik kullanım arasında denge kurmayı amaçlasa da, kısa vadeli ekonomik çıkarların öncelenmesi riski devam etmektedir. Alternatif yaşam biçimleri ise yasal ve altyapısal engellerle karşılaşmaktadır.

Politika ve Uygulama Önerileri

- İklim uyumu başlıkları **master planlara bağlayıcı biçimde** entegre edilmeli; plan notları, yatırım programları ve uygulama rehberleriyle mekânda karşılık bulmalıdır.
- **Isı adası eylem planı** hazırlanmalı (gölgeleme, geçirgen zemin, yeşil koridorlar, serinleme noktaları) ve kırılğan mahalleler önceliklendirilmiştir.
- Vadiler, kıyılar, su havzaları ve ekolojik ağlar için **ekolojik eşik** yaklaşımı benimsenmeli; parçalanmayı önleyen koridorlar güvence altına alınmalıdır.
- Yeşil altyapı yatırımlarında **“yeşil soylulaştırma” riskine karşı** konut/yerinden edilme önlemleri eşzamanlı tasarlanmalıdır.
- **Döngüsel ekonomi** için atık izlenebilirliği, geri kazanım, yerel enerji verimliliği ve düşük karbonlu ulaşım belediye performans göstergelerine bağlanmalıdır.
- Kıyı–kırsal alanlarda ekosistem temelli planlama güçlendirilmeli; alternatif yaşam/üretim pratiklerinin önündeki mevzuat ve altyapı engelleri azaltılmalıdır.

Kültürel Bellek ve Kimlik Sürekliliği İlkesi ile Planlamalar Yapılmalı

Kent kimliğini oluşturan kültürel mirasın (somut ve soyut) sadece fiziksel olarak değil, toplumsal bellek ve kamusalılığı destekleyen yaşayan bir değer olarak korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmelidir.

- **Entegre koruma ve parçalı müdahaleler:** Kültürel mirasın (arkeolojik alanlar ve kentsel ekoloji dahil) korunmasında entegre planlama yaklaşımları hayati önem taşımakta; kısmi mekânsal müdahalelerin uzun vadede miras değerlerine zarar verebileceği vurgulanmıştır.

- **Bellek ve afet sonrası inşa:** Afetlerin kent kimliği üzerinde yarattığı tahribat sonrası yeniden planlama süreçlerinde, kentin sosyal boyutunun ön plana çıkarılması ve kültürel varlıkların katılımcı bir anlayışla, şehir kimliğine uygun bir şekilde yeniden inşa edilmesi gereklidir.

- **Kamusal alanların metalaşması:** Kent meydanları ve tarihi alanların, kültürel mirasın üretildiği zeminlerden, tüketim odaklı gösteri mekânlarına evrilmesi eleştirilmiştir. Fiziksel süreklilik korunsa dahi, sosyo-kültürel işlevlerin daralması kamusal niteliği zayıflatmaktadır. Görsel kirlilik ve düzensiz açık hava reklamları ise anıtsal mirasın görünürlüğünü azaltmaktadır.

Politika ve Uygulama Önerileri

- Miras alanları için **bütünleşik yönetim modeli** (koruma–kamusal yaşam–ekoloji–ulaşım–yerel ekonomi) oluşturulmalı; parçalı müdahaleler yerine programlı dönüşüm yürütülmelidir.
- Afet sonrası yeniden inşa süreçlerinde **katılımcılık**, yerel bellek ve sosyal ihtiyaçlar (barınma, kamusal mekân, kültürel süreklilik) birlikte ele alınmalıdır.
- Tarihi merkezlerde “kamusallık” **performans göstergelerine** bağlanmalı (erişilebilirlik, ücretsiz kullanım, kültürel üretim, gündelik yaşam çeşitliliği).
- Görsel kirlilik ve düzensiz reklam için **tabela–reklam–cephe standartları** getirilerek miras görünülüğü korunmalıdır.
- Mirasın korunması ile **yerel üretim ve kültür ekonomisi** arasında dengeli bir ilişki kurulmalı; turizm baskısına karşı taşıma kapasitesi ve kullanım yönetimi uygulanmalıdır.

Çok Paydaşlı ve Dijital Katılımcı Yönetişim İlkesi Hayata Geçirilmelidir

Kentsel karar alma süreçlerinde şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılığın artırılması; stratejik ve operasyonel vizyonların birleştirilerek bütüncül politikalar üretilmesi hedeflenmelidir.

- **Katılımcı ve esnek planlama:** Kamusal alanların dönüşümünün yalnızca planlama kararlarıyla belirlenmediği; kullanıcıların gündelik kullanım, sahiplenme ve müşterekleşme pratikleriyle sürekli müzakere edilerek şekillendiği kabul edilmeli ve bu pratikleri güçlendiren katılımcı süreçler ile esnek tasarım stratejileri geliştirilmelidir.

- **Yerel yönetişimde kapasite gelişimi:** Akıllı kent algısının farklı paydaş perspektiflerinden değerlendirilmesi, stratejik vizyon ile yerel zorluklar arasında bir kopukluk olduğunu göstermekte; yaşlı dostu akıllı kent stratejilerinin başarısı için yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi ve dijital eşitsizlikleri azaltacak politikaların uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır.

- **Devlet taşınmazlarının stratejik kullanımı:** Kentsel gelişimde “iyi büyüme” yaklaşımının sosyal adalet ve çevresel sürdürülebilirlik gibi normatif ilkeleri içerdiği; buna karşın ulusal mevzuatın parçalı ve araçsal odaklı bir yapı sergilediği karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Devlet taşınmazları sadece mali kaynak değil, sosyal kapsayıcılık ve sürdürülebilir büyümenin stratejik aracı olarak değerlendirilmelidir.

- **Küçülme planlaması:** Küçülen kentlerde geleneksel spekülatif büyüme beklentisinden vazgeçilmeli; yerine yaşam kalitesini korumaya ve kamu hizmetlerini mekânsal olarak yeniden ölçeklendirmeye odaklanan veri tabanlı alternatif stratejiler uygulanmalıdır.

- **Şehir diplomasisi ve temsil:** Şehir diplomasisi (kardeş şehir ilişkileri), uluslararası tanınırlığı ve kültürel tanıtımı artıran etkili bir araç olarak görülmekte; ancak bu ilişkilerin sadece nicelik değil, nitelik açısından da derinleştirilmesi gerekmektedir. Kentsel temsiller (medya, yer adları) üzerine yapılan çalışmalar, bu temsillerin eleştirel bir bakış açısıyla sorgulanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Politika ve Uygulama Önerileri

- Katılım; e-katılım, mahalle forumları ve kent konseyleriyle birlikte **hibrit** tasarlanmalı; tek kanallı katılımın dışlayıcı etkileri azaltılmalıdır.
- **Açık veri ve etik veri yönetişimi** ilkeleri belirlenmeli (mahremiyet, ayrımcılık riski, erişilebilirlik); belediye karar süreçleri izlenebilir panolarla şeffaflaştırılmalıdır.
- Yaşlı dostu akıllı kent için yerel yönetimlerde **kurumsal kapasite** (eğitim, insan kaynağı, hizmet tasarımı) güçlendirilmeli; dijital eşitsizliği azaltan destek mekanizmaları kurulmalıdır.
- Devlet taşınmazlarının kullanımı; sosyal konut, kamusal donatı, yeşil altyapı ve afet toplanma alanları gibi **kamusal fayda öncelikleriyle** ilişkilendirilmelidir.
- Küçülen kentlerde **hizmet ağıının yeniden ölçeklendirilmesi**, bakım-onarım odaklı altyapı yönetimi ve yaşam kalitesini artıran küçük ölçekli müdahaleler önceliklendirilmelidir.
- Kardeş şehir ilişkilerinde niteliksel derinlik için **somut çıktı hedefleri** (ortak proje, bilgi transferi, gençlik/iklim/afet ortak programları) tanımlanmalıdır.

KENT
ARAşTIRMALARI
ENSTITÜSÜ

INSTITUTE
OF URBAN
STUDIES

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Excellence for the future!

Prof. Dr. Sadettin ÖKTEN
ŞEHİR DÜŞÜNCE MERKEZİ

ANKARA
YILDIRIM BEYAZIT
UNIVERSITY

Ç★TİKA

ADAMOR

idealkent